

VERBINDING

Later ga ik naar
de kokschool

Competent op het
juiste moment

Praktische wijsheid
is geen zaak van
regels en wetten

Shared Service Center
Zorgregistratie
van start

'Goede zorg'
presentatie
18 november

IN GESPREK

2

IMPRESSIE

3

INLEIDING

3

5

6

Het knokken vanwege de voorzieningen maakt je tot vechters

Een gelukkig mens over eeuwige en onbaatzuchtige liefde

Door Bernard Heldt

Beer Boneschansker (46) is getrouwd met Syl van Duyn en vader van drie kinderen: twee dochters en een zoon. De oudste is Hannah Boukje van bijna 18 jaar. Hannah heeft het syndroom van Down en is meervoudig complex gehandicapt. Ze zit in een rolstoel en functioneert op het niveau van een eenjarige. Het gezin woont in Amsterdam, Hannah woont onder hen, in Villa Spijker, een woonhuis voor vijf meervoudig complex gehandicapte (MCG)-kinderen aan de rand van het Vondelpark door Beer en Syl samen met de andere ouders in 2004 zelf op- en ingericht.

Beer is voormalig voorzitter van de BOSK (vereniging van motorisch gehandicapten en hun ouders) waar het EMG-platform onder valt (EMG = ernstig meervoudig gehandicapten). Sinds kort is hij werkzaam als manager Handicap & Samenleving bij de Nederlandse Stichting voor het Gehandicapte Kind.

Hannah heeft twee vechters als ouders. 'Maar dat word je vanzelf als je in dit land iets wilt'. En: 'Kwetsbare mensen hebben anderen nodig om voor hen op te komen, zo simpel is het'.

De relatie met zijn gezin is voor Beer een van de belangrijkste dingen in het leven.

'Gezinsverband is een verbond voor het leven; het kenmerk van ouderschap is eigenlijk eeuwige en onbaatzuchtige liefde. Aan een ernstig gehandicapt kind zal niemand dat bieden dan alleen de ouders, het is hún kind!'

Het vermogen van Hannah om mensen aan zich te binden is gering. Ze communiceert via geluiden en gezichtsexpressie; als je goed kijkt is er altijd interactie. Maar of ze haar vader als zodanig herkent is de vraag voor Beer. Hij houdt van haar, maar het zou hem wel wat doen als Hannah een blijk van erkenning zou geven.

'Hannah is een buitengewoon blij en gelukkig kind. We wonen praktisch in hetzelfde huis, ik zie mijn dochter dus elke dag; elke dag breng ik haar naar bed. Ze is mijn levensgeluk, ik word er van binnen rijk van. Ze is mijn kind, daar word ik ontzettend gelukkig van. Dat geldt ook voor mijn andere kinderen, maar die zijn wisselender in hun uitingen, dat kan best wel eens heel anders zijn.'

Hoe kwamen jullie op het concept van Villa Spijker?

We denken al jaren na over de toekomst van Hannah en we werden geïnspireerd door een soortgelijk project in Drunen. In zo'n woonvorm kunnen ouders meer bij de zorg voor hun kind betrokken worden en kan er meer gebruik worden gemaakt van hun ervaringen.

Met een ernstig gehandicapt kind kom je in Nederland vroeg of laat in een intramurale setting. Ze gaan meteen al tegen je roepen: je moet onthechten, loslaten, maar dat zal ik nooit van mijn leven doen. Ik zal mijn dochter nooit meer loslaten.

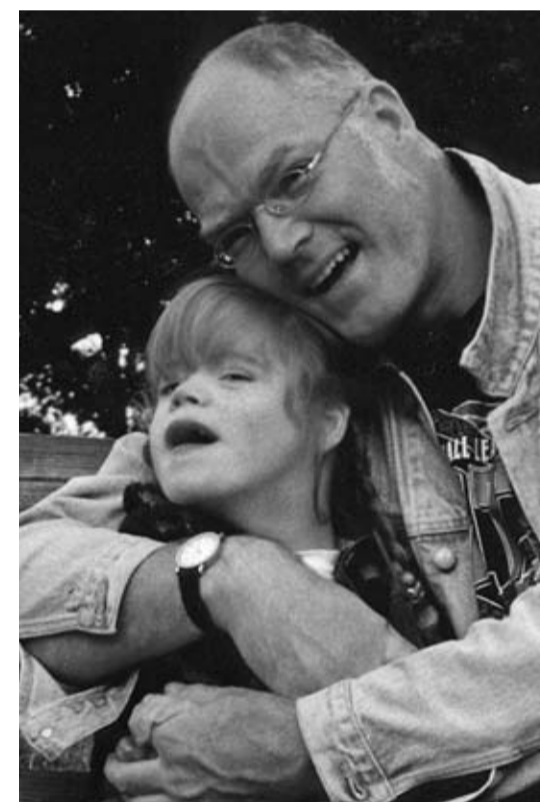
Ze heeft het niveau van ongeveer één jaar, maar wordt natuurlijk wel steeds ouder. Als ik eerlijk ben moet ik bekennen dat ik dat knap lastig vind. Ze wordt lichamenlijk volwassen, krijgt het lichaam van een vrouw, maar is toch een soort peuter. Daar moet je natuurlijk wel een verhouding toe zien te vinden!

Je gaat natuurlijk ook slijten, fysiek. Tillen wil niet meer, je rug gaat stuk. We hebben een rolstoelbus in verband met Hannah. Zoiets is in onze situatie handig, maar niet echt fijn – je wil een gewoon gezin zijn. Het knokken vanwege de voorzieningen, discussies wie het doet en wie het betaalt, vooral dat laatste, dat maakt je tot vechters. Een rolstoel aanvragen duurt anderhalf jaar. Die moet je twee maten te groot bestellen, dat wordt je ook door de instanties aangeraden. Want als die stoel er eindelijk is, is je kind alweer een stuk groter; hou daar dan maar alvast rekening mee! We leven in een expertmaatschappij, dat kost en dat duurt.

Als je bij mensen met een handicap en hun ouders alle sores rond het

verkrijgen van voorzieningen e.d. zou weghalen, dan haal je 50 % van hun ellende weg. De zorgverzekeraar heeft aangekondigd dat het budget voor Villa Spijker met 50% omlaag gaat, 50%!! Ze vinden dat we te veel krijgen.

De huidige regelgeving roept gefrustreerde ouders op. Onmacht ervaren is verschrikkelijk. Sommige ouders gaan niet bij hun kind in de instelling langs omdat ze het niet trekken als ze zien dat het er niet goed is en ze zich daar onmachtig bij voelen: dat verlamt totaal.

Hannah en Beer Boneschansker op vakantie op hun geliefde Terschelling (foto Beer Boneschansker)

Ben je geen overbeschermende ouder?

Als je een gehandicapt kind hebt gaat iedereen zich er mee bemoeien of je overbeschermend bent. Met andere kinderen doen ze dat helemaal niet als je om ze denkt.

En die bescherming heeft Hannah gewoon nodig; zonder ons was ze echt slechter af geweest! Voorbeeld: in Amsterdam krijg je tot je 18e busbegeleiding, daarna zou het niet meer nodig zijn, terwijl deze mensen eigenlijk steeds slechter worden als ze ouder worden. Je moet er dus in gaan. Dat is gelukt.

We zijn nu gedaagd door de instelling waar Villa Spijker mee samenwerkt vanwege de medische verantwoordelijkheid voor onze dochter, die wij zelf willen dragen. De aanleiding was medicatie waar wij niets van wisten. Het is niet onze inzet om wegens de zorg voor onze dochter voor de rechter gedaagd te worden. Ik had het liever allemaal wat eenvoudiger gehad, maar nu het eenmaal zo is zullen we er tegenaan gaan.

De gehandicaptenbeweging, de ouders dan, is eigenlijk een hele zwakke partner in het veld. Aanbieders en verzekeraars zijn machtig. Ouders moeten alle energie naast hun dagelijks werk leveren, de anderen doen het als professe. Dat maakt wel een verschil!

Hoe zou Hannah haar leven eruit zien als jullie oud zijn?

Wij denken het toch zo lang mogelijk te trekken en we hopen een goeie kring van mensen op te bouwen die ook hun onbaatzuchtige commitment geven, er zijn al een aantal mensen die van Hannah houden en voor haar zullen knokken. Haar broer en zus zijn erg betrokken bij Hannah. Maar die krijgen straks natuurlijk hun eigen leven. En hoe lang blijft onze Hannah bij ons?

Een MCG-vrouw van 50 is echt bejaard; stel je eens voor: op een zaaltje van 6 of zelfs 12 mensen in een verpleeghuis. Ik moet moeite doen om dat te voorkomen, dus goed voor mezelf zorgen, we hebben besloten gezond in leven te blijven. Maar we zijn toch ook aangewezen op anderen.

Over de financiering van de zorg maak ik me wel zorgen, terwijl we een van de rijkste landen van de wereld zijn! Maar als je mensen weet te 'begeisteren' komt er wel geld, daar ga ik van uit. Je moet je realiseren: deze mensen zijn ontzettend kwetsbaar en afhankelijk voor hun hele leven. Een WAJONG uitkering is altijd voor de rest van je leven. Het is niet iets, waar je je uit kunt knokken; nee: voor de rest van je leven!

Ik maak me ook zorgen over de ontwikkeling van de WMO. We hebben in Nederland rechten opgebouwd, dat wordt in de WMO helemaal weer losgelaten. De gemeentes hebben wel de

Lees verder op pagina 4

Een vraag naar zorgvuldige en waarachtige bejegening

De toekomst van onze kinderen

Hoe is het voor ouders in deze tijd om hun kind in een heilpedagogische instelling te hebben? Wat vinden ouders belangrijk in de antroposofische zorg?

Door Heleen Bakker

Kinderen groot brengen in deze tijd is geen eenvoudige opgave; ouders hebben het niet makkelijk. Ik zie dat aan mijn eigen volwassen kinderen die zelf een gezin hebben. Zij combineren de opvoeding van hun kinderen met banen, een druk sociaal leven, sport, "werken" aan hun relatie en activiteiten op peuterspeelzaal en school. En alles moet goed en verantwoord en gezond, in een wereld die steeds gecompliceerder en onveiliger lijkt te worden. Als alles "gewoon" gaat is het ouderschap al ingewikkeld, laat staan als je een gehandicapt kind hebt.

Ik bevind mij in de wonderlijke en eerlijk gezegd ook gecompliceerde situatie dat mijn jongste, meervoudige gehandicapte zoon (24) in een heilpedagogische instelling woont en ik er zelf werk. Twintig jaar geleden zette mijn zoon de oprichting van een heilpedagogisch kinderdagcentrum in gang en toen hij op zijn veertiende ging wonen in een Camphill gemeenschap was mijn enthousiasme voor de heilpedagogie zo gewekt, dat ik de opleiding Ambulante Heilpedagogie ben gaan doen. Ik werk nu zeven jaar met ouders en kinderen in dit voor de heilpedagogie nieuwe gebied, dat volop in ontwikkeling is. Dat ik zelf een gehandicapt kind heb wordt door de meeste ouders als prettig ervaren. Ik weet van binnen uit waar zij het over hebben, hoor ik dikwijls.

Wat vinden ouders belangrijk in de zorg die zij voor hun kind hebben gekozen?

Echte 'waarachtige' 'zorgvuldige' betrokken zorg dat is wat ik twintig jaar geleden voor mijn kind wilde en wat ik van alle ouders die ik nu ontmoet ook hoor. Een plek waar je kind gezien wordt in wie hij werkelijk is en waar hij, zijn voor het oog misschien onzichtbare, talenten kan ontwikkelen.

Als eerste kom je als ouder, wanneer je een plek voor je gehandicapte kind zoekt, het gebouw, de omgeving tegen waarin je kind zal komen. In de antroposofische zorg staat kwaliteit hoog in het vaandel en wordt veel aandacht besteed en belang gehecht aan materiaal, vorm, kleur, kunstzinnigheid en eenvoud. Ouders ervaren dit, ongeacht hun eigen smaak, als weldadig voor hun kind. Daarna ontmoet de ouder in de antroposofische zorg ook de aandacht voor de voeding, de rust, het ritme, de jaarfeesten, de therapieën, het onderwijs, de kinderontwikkelings bespreking, de aandacht voor de natuur. De hele inhoud van de 'heilpedagogie'

links Heleen Bakker, rechts Tessel van der Vlugt toen hij nog in Christophorus woonde

sche trommel', en dat alles vanuit een visie, die je als ouder niet hoeft te onderschrijven, maar die aansluit bij dat waarvan je voelt, dat je kind erin gedijt.

Zorgvuldige en waarachtige bejegening

Dit klinkt allemaal prachtig en in zijn intentie is het dat ook, maar in de realiteit van alledag, in de tijd waarin we nu leven, waar bezuinigd en gecontroleerd wordt, valt het niet mee kwaliteit te (blijven) bieden. Wet en regelgeving, structuren, systemen en protocollen zijn zo overheersend aanwezig dat de inhoud, de zorg, de visie, ja, dat onze kinderen waar het toch allemaal om gaat, ondergesneeuwd raken. En juist zij zijn de meest kwetsbare in onze samenleving. Het is toch allemaal om hén begonnen?

Ouders die gekozen hebben voor antroposofische zorg voor hun gehandicapte kind beginnen zich zorgen te maken. Ik zag laatst een interview met oud minister-president Van Agt, die zei: "Balkenende zegt helemaal geen gekke dingen, maar hij komt niet over en dat komt weer omdat je de 'diepte' mist". Ik zeg het maar even in mijn eigen woorden. Dat raakte me, omdat wij in de heilpedagogie de 'diepte' in handen hebben. Ouders van deze tijd zijn niet (meer) te paaien, te raken, gerust te stellen met alleen mooie woorden, een mooi verzorgde buitenkant.

Lees verder op pagina 5

IN GESPREK MET

Caspar van der Beek

Door Maartje van Huissteden

Caspar van der Beek is 14 jaar en woont samen met zijn twee zussen, broer en ouders op de boerderij van Scorlewald. Op doordeweekse dagen gaat hij naar de karmijnklas op zijn school in de kerkbuurt in Tuitjenhorn. Op zaterdagochtend werkt Caspar in de keuken van Scorlewald. Hij hoeft daar nooit door zijn vader of moeder aan herinnerd te worden. Hij kijkt er zelfs naar uit en staat voor dag en dauw op om op tijd te zijn.

Caspar voelt zich de oudste van de klas en weet heel goed wat hij wil. Zijn ouders zien hem als aangever. Als zijn moeder terloops uit de krant heeft voorgelezen dat er volgende week een koffieconcert is in de buurt, is het Caspar die de anderen er op attendeert. Toen er op school nog niet gedacht werd aan het lees- en schrijfonderwijs, was het Caspar die daar naar vroeg. Als ik bij Caspar op bezoek ben komt hij net uit school en vertelt enthousiast dat hij daar een wortelcake heeft gebakken. Uit het schrift dat zijn moeder meteen in handen gedrukt krijgt, leest ze voor dat Caspar heel trots op school heeft verteld dat hij op de foto mag voor in een krant. Nadat ik me voorgesteld heb, rent hij snel weg om zijn lievelingsblouse aan te trekken. Zijn moeder gaat boodschappen doen, dan kunnen wij ondertussen praten.

Caspar, wat wil je later worden?

"Ik wil graag kok worden. Ik kan al pizza's maken."

En doe je dat helemaal alleen of krijg je hulp?

"Myra (zijn zus van 15) helpt mij en mama ook wel. Vanavond ga ik ook koken. Tomatensoep, met vermicelli, een worteltje en een uitje, die snijdt mama, want daar ga je van huilen, dan krijg ik allemaal tranen.

Ik ga later naar de kokschool, maar eerst moet ik nog beter leren lezen."

Zus Eliza vertelt dat ze Caspar helpt met leren lezen. "En op school leer ik rekenen, Engels, Duits, Frans en op vrijdag is er kookles." Caspar laat mij zien dat hij heel goed kan klokken. "Ik heb een nieuwe kamer. Een hele grote, mama heeft nu mijn kamer."

En waar ga je later wonen als je groot bent?

"Als ik groot ben wil ik in Alkmaar of misschien in Amsterdam wonen, met een nieuwe keuken en een slaapkamer. Dan ga ik schilderen en inrichten. Ik kan nu al stofzuigen en ramen lappen."

Op mijn vraag of Caspar alleen wil wonen of met iemand anders zegt hij heel beslist: "met een meisje, dan doe ik de boodschappen en ga ik koken".

En wat doet je meisje dan? "We doen het samen, en ook de afwas". Nu mag Caspar nog niet zelf boodschappen doen. Hij gaat op zijn driewielers naar het dorp samen met zijn moeder en als zijn moeder: "stop" roept, dan stopt Caspar meteen om goed uit te kijken. Als hij dan in de winkel wat lekkers heeft uitgezocht van zijn zakgeld, betaalt zijn moeder het voor hem. Dat moet hij nog leren.

Op het terrein van Scorlewald leert Caspar nu fietsen op een tweewielers en dat gaat al heel aardig. Zijn zus Eliza (12) helpt hem daarbij en zijn vader soms ook.

"Ik leer ook al mijn kamer netjes te maken, was opvouwen. Dat leer ik niet op school, maar van mama."

Op mijn voorstel om een foto te maken, schiet Caspar meteen omhoog uit de bank. "Ja!"

We maken wat plaatjes ook van zijn zus en als afsluiting van ons vrolijke gesprek bekijken we die meteen even op het scherm.

Een dag later praat ik nog even na met de ouders van Caspar. Ze zijn enthousiast over een net uitgegeven boek: 'Downsyndroom – Heb ik dat?', uitgegeven door de Stichting Artsen voor Kinderen. (zie pag. 6 red.) Het biedt veel herkenning. Ze zijn blij met de school waar Caspar naar toe gaat en merken dat Caspar het nodig heeft dat de school een school wil zijn, die hem opleidt naar het werkleven. Want dat is duidelijk voor Caspar: hij wil leren werken en voor zichzelf te zorgen.

COLUMN

Geestelijke stroming

Onder heilpedagogen is 'de geestelijke stroming van de heilpedagogie' een geliefd thema. Dan kan de spirituele achtergronden van de eigen beweging worden belicht. Inderdaad wekt zo'n breed uitwaaiend verhaal vaak groot enthousiasme. Meestal heeft men het daarbij over de spirituele herkomst van de medewerkers (vooral de 'dragende' medewerkers). Men denkt daarbij nauwelijks aan de kinderen of volwassenen met een handicap die hun zorg behoeven. En al helemaal niet aan de ouders en familieleden van deze kinderen en volwassenen. Dat is eigenlijk wel vreemd.

Vormen zij dan geen deel van deze geestelijke stroming? Zijn zij feitelijk niet degenen die deze stroming mogelijk maken?

Oktober 1972 hield Bernard Lievegoed in het Goetheanum in Zwitserland, het internationale mekka van de Antroposofische Vereniging, twee beroemde voordrachten over 'De geestelijke stroom van de heilpedagogische beweging'. Daarbij maakte hij onderscheid tussen drie grote geestelijke stromen in de heilpedagogie. Een daarvan is de heilpedagogie als geesteswetenschap; antroposofische geesteswetenschap, wel te verstaan. Deze vormt de eigenlijke geestelijke achtergrond van de heilpedagogische beweging. Het is de taak van de heilpedagogie, zo zegt hij daar, deze geesteswetenschap 'in imaginaties uit te werken; ze moet tot imaginatie worden gebracht wil ze in de heilpedagogie vruchtbaar zijn'. Uit deze imaginerende kennis van mens en wereld ontstonden bijvoorbeeld in 1924 de voordrachten voor heilpedagogen, die tegenwoordig gebundeld zijn in Genezend opvoeden. Lievegoed noemt het een toekomstop-

gave van de mensheid om een nieuwe hiërarchie te laten ontstaan, die in de kosmos de kracht van de vrijheid vertegenwoordigt. Maar dat kan niet zonder tegenstand tegen de beoogde ontwikkeling, zodat vrijheid van keuze ontstaat. Het loopt bij de mens niet allemaal op rolletjes, er gaan ook dingen mis: 'zonder tegenstand, zonder dwaling zou er zelfs geen vrijheid kunnen bestaan. Het is de grote taak van de heilpedagogie tijdens deze ontwikkelingsweg naar de vrijheid steeds opnieuw de dwalingen te genezen'.

Het zijn grote woorden die Lievegoed gebruikt, het gaat dan ook ergens over. Vrijheid als het grote doel van de mensheid, van ieder individueel mens. En de heilpedagogie en sociaaltherapie hebben daarin een belangrijke taak: om wat verkeerd gaat weer op het spoor van de ontwikkeling te brengen. Zodat er een nieuwe ontwikkeling ontstaat voor het kind of de volwassen bewoner en al degenen die rondom hem of haar staan. Behalve de medewerkers, zijn dat ook de ouders, de broers en zussen en wie er nog meer als familieleden bij hen betrokken zijn.

Je kunt aan ouders en familieleden denken in termen van een maatschappelijk krachtenveld waarmee je een vuist maakt naar de overheid. Hoe groter deze achterban, hoe groter de kans op meer geld, meer plaatsen, meer zorg, enzovoort. Maar je kunt ouders en familieleden ook zien als degenen die de geestelijke stroming van de heilpedagogische beweging mogelijk maken. Want zij zijn op zoek naar de ontwikkeling van hun familielid en van henzelf. Daarvoor kloppen zij aan bij de heilpedagogie en maken de ontwikkeling hiervan mogelijk. Waarmee ook de oorspronkelijke gedachte van Lievegoed na 33 jaar in een nieuwe richting wordt omgebogen.

Michel Gastkemper

Herfstconferentie was competent op het juiste moment

Door Bernard Heldt

Johnny en Anita tijdens de herfstconferentie (foto Bernard Heldt)

Een daverend applaus weerklonk na de laatste woorden van Hans Reinders, bijzonder hoogleraar 'Ethische aspecten van zorg vanuit de antroposofie': "... en de vraag hoe dat dan wel moet is wat mij de komende jaren zal bezighouden (zie inleiding onderstaand)." De deelnemers voelden zich gezien en herkend en de stemming zat er goed in. Diezelfde avond zou de voorstelling Steiner Graffiti bij de 230 deelnemers net zo'n enthousiasme oproepen. Christopher Marcus moest twee keer terug om het applaus in ontvangst te nemen. De avond tevoren waren de spelers en musici van de Kleine Prins, gehandicapte mensen en medewerkers van OlmenEs, ook met groot enthousiasme bedankt; en terecht! Een voorstelling vol humor en kritische reflectie op de eigenaardige

denkpatronen op onze wonderlijke planeet, gebracht met muzikaal en artistiek talent. OlmenEs kan gerust een theaterwerkplaats beginnen. Ik ben de eerste die een abonnement zal nemen!

Maar het lag niet alleen aan deze scherpe, kleurrijke, inhoudelijk voldragen en kunstzinnige presentaties, dat de stemming en waardering bij de herfstconferentie van 20 tot 22 oktober j.l. in OlmenEs (Appelscha) zo hoog scoorde. Over de hele linie, de drieluik-inleidingen van Marijke Bijloo en Rigobert van Zijl, de werkgroepen, de swingende life-music 's avonds, het satirische reportersduo Sjonnie en Anita van de Verblindings, maar zeker ook het gastheerschap van OlmenEs, was de kwaliteit hoog.

Het weer bleef over het algemeen droog waardoor de herfst in de Friese Woudhoek echt goed kon doorzetten. En dan is het buitenlopen naar werkgroepuimtes en de restauratietent een plezier; want koud was het ook niet en je woei lekker door!

Jammer dat we twee jaar moeten wachten voor zo'n evenement zich weer zal aandienen. De voorbereidingsgroep onder aanvoering van Alexandra Buijsman heeft beslist een groot compliment verdiend, net als alle ondersteuners uit de technische dienst, civiele dienst en keuken van OlmenEs en de medewerkers van het Heilpedagogisch Verbond. Ze waren competent op het juiste moment!

Openingsrap, gebracht door de voorbereidingsgroep aan het begin van de conferentie

1. Je bent competent
en je denkt dat je er bent.
Maar pas op dat je je --
Au-then-ti-ci-teit niet schendt.

2. Je hebt het gemaakt;
maar ben je zo geraakt, --
dat je van enthousiasme blaakt?

3. Met welke pretentie
heb je die intentie?
Of ben je in essentie
bang voor concurrentie?

4. Biedt je kwaliteit
en medemenselijkheid
of discussieer je eind'loos
over werk in eigen tijd.

5. Werk je nu eens voor je lol;
zelfs met het protocol
ga je lekker uit je bol,
anders houd je het niet vol!
Maar dan wordt er weer gekwaakt:
'Doctor Steiner hat gesagt.'

6. Werk toch verantwoord
al word je niet gehoord
en dans je op het slappe koord --.
Hoe blijf je in je kracht
Als 't anders gaat dan je verwacht?

7. Zorg voor transparantie,
toon je tolerantie
met beroepsdistantie.
Maar dat biedt voor competentie geen garantie.

8. Dat wat je bént,
is je rendement!
Kom uit je tent,
toon je temperament,
dan ben je competent,
op het juiste moment!

Van de conferentie zal begin 2006
een RAAT uitgave verschijnen.

Praktische Wijsheid: Een onmisbare competentie van zorgverleners Inleiding op de herfstconferentie 21 oktober 2005 OlmenEs

Prof. J.S. Reinders
Bernard Lievegoed-leerstoel

I.

De titel van dit herfstcongres - "Competent op het juiste moment" - is behalve een leuke en aansprekende titel ook zeer ter zake doende als het gaat om het beroep van zorgverlener. Aangezien ik mij de laatste tijd wat intensiever met dit thema heb bezig gehouden, wilde ik het daar vanmiddag over hebben. Het beroep van zorgverlener, of, beter nog, de beroepsethiek van de zorgverlener. Wat mij aansprak in die titel is het feit dat daarin een belangrijk snijpunt wordt benoemd. Zorgverleners moeten een aantal dingen zijn en kunnen, dat zijn hun competenties, de kennis en kunde die ze zich eigen hebben gemaakt en die daarom bij hen horen als beroepsbeoefenaars. Maar met die competenties zijn ze er nog niet, want hun kennis en kunde dient ook nog op de juiste manier te worden ingezet. Je moet op het juiste moment weten wanneer je iemand met moeilijk verstaanbaar gedrag ruimte moet geven en wanneer je dat juist niet moet doen. Je moet kunnen zien wanneer je iemand te hulp moet schieten en wanneer je iemand zelf zijn probleem moet laten oplossen. Je moet met andere woorden kunnen zien wat iemand op dat moment nodig heeft.

De competenties van zorgverleners - hun vakkennis, hun vaardigheden en houdingen - die vormen als het ware een constante lijn. Heeft men die eenmaal verworven, dan zijn ze om zo te zeggen altijd beschikbaar. Daarnaast is echter de juiste inzet en het juiste gebruik van die competenties in concrete situaties niet altijd gegeven. Dat is de andere lijn. Ze kruisen elkaar in "competent op het juiste moment", vandaar een snijpunt.

II.

Bij nader inzien blijkt echter de beeldspraak van een snijpunt toch ook weer niet helemaal te kloppen. Het kunnen zien wat iemand in een gegeven situatie nodig heeft, is zelfs immers ook weer een competentie, een kundigheid die men zich eigen moet maken. Welke competentie is dat dan?

In mijn eigen vak - de theologische en wijsgerige ethiek - komt in dit verband onmiddellijk de naam van de Griekse wijsgeer Aristoteles naar voren. Aristoteles benoemt het inzicht in wat het juiste is om te doen in een bepaalde situatie uit als praktische wijsheid. *Frónesis* is het Griekse woord dat hij gebruikt. Wat houdt dat nu precies in, die praktische wijsheid? Als je leest wat Aristoteles daar over zegt, dan blijkt het helemaal niet zo eenvoudig om dat goed uit te leggen. Praktische wijsheid bezit iemand die op het juiste moment het juiste weet te doen met het juiste gevoel, zo luidt ongeveer zijn definitie. Maar met die definitie weten we natuurlijk nog steeds heel weinig, want hoe komen aan de weet wat het juiste is. "Dat kom je aan de weet door goed te kijken naar wat een wijs iemand doet," zegt Aristoteles. "Maar wanneer weet ik dat iemand wijs is?" Daarop komt dan weer als antwoord: "Een wijs iemand herken je aan het feit dat hij op het juiste moment in de juiste situatie het juiste doet met het juiste gevoel." Dat schiet dus niet erg op.

Voor we nu besluiten om Aristoteles bij het oud vuil te zetten omdat die er ook maar wat omheen draait, zouden we ook nog een andere conclusie kunnen trekken: kennelijk is het niet zo eenvoudig om uit te leggen wat dat is, praktische wijsheid. Praktische wijsheid - ethiek - is niet een zaak van vaste regels en wetten, aldus Aristoteles, want er valt over vrijwel elke vraag in de ethiek met rede te twisten. Iedere wetenschap is in staat de precisie te bereiken die haar onderwerp toestaat. Als het gaat om het juiste inzicht in goed en kwaad is die precisie niet zo heel erg groot, vergeleken met de precisie die bijvoorbeeld in de wis- en natuurkunde wordt bereikt. Ook weldenkende mensen hebben dikwijls toch verschillende opvattingen over wat in een bepaald geval het juiste is om te doen. Dat geldt ook in de zorgverlening zoals iedereen weet. Ook daar kunnen deskundige mensen van mening verschillen over wat in een bepaald geval voor een bepaalde bewoner of cliënt het juiste is.

III.

Om uit te kunnen maken wat in een bepaalde situatie het juiste is om te doen, hebben zorgverleners zoiets als praktische wijsheid nodig. Maar daarover hebben we nog niet veel concreets gehoord; we weten alleen nog maar dat een bepaald soort antwoord op

de vraag niet beschikbaar is. We kunnen de vraag naar praktische wijsheid niet beantwoorden met behulp van handelingsprincipes van het soort: in geval x, doe altijd a! Laat ik een concrete invulling bedenken: "In crisissituaties moet je altijd eerst goed nadenken voordat je ingrijpt." Als vuistregel misschien niet onverstandig, maar ik kan zo tien crisissituaties bedenken waarin je onmiddellijk moet ingrijpen en niet eerst moet nadenken. Bijvoorbeeld wanneer één van je bewoners door het lint gaat en op het punt staat een medebewoner te lijf te gaan. Zorgverleners die weten wat het juiste is om te doen, weten ook dat ze in dit geval direct met vastberadenheid moeten ingrijpen. De conclusie? Praktische wijsheid is een competentie die je niet in vaste regels kunt vangen. Maar er valt wel iets meer over te zeggen. Praktische wijsheid vereist om te beginnen dat je goed kunt waarnemen. Je moet oog hebben voor het detail en kleine signalen kunnen opmerken. Bij iemand met een ernstige verstandelijke beperking ligt de mogelijkheid om te begrijpen wat zij nodig heeft dikwijls in het opmerken van een kleine beweging of een klein gebaar. Goed waarnemen is echter niet alles, want men moet ook iets doen. Een belangrijk element van het juiste doen is "timing". Niet te vlug een arm vastpakken en door de mouw van een trui willen steken als de bewoner dat zelf ook kan. Maar je moet ook weer niet te lang wachten met helpen en die arm zolang laten modderen dat het aantrekken van een trui voor de betrokkene een bron van frustratie wordt. Praktische wijsheid houdt in dat je soms moet afwachten, maar ook dat je soms heel doortastend moet zijn. Soms moet je iemand bescherming bieden door haar naar je toe te halen en dicht tegen je aan te houden, maar in een ander geval moet je dat juist helemaal niet doen, bijvoorbeeld wanneer lichamelijke nabijheid juist bedreigend is.

Zo zien we dat de uitleg van wat praktische wijsheid inhoudt telkens weer een ander aspect belicht, maar de opsomming is nooit uitputtend. Er valt altijd nog meer over te zeggen. Heel eenvoudig om dat er tussen mensen altijd weer nieuwe en onverwachte dingen gebeuren. Deze openheid geldt ook voor onze oordelen over goed en kwaad. Dikwijls gaat het niet eens om goed en kwaad, maar om beter of slechter. Oordelen over 'slechter' en 'beter' zijn op zichzelf altijd al relatief. Bovendien is wat beter is voor de één niet vanzelfsprekend ook beter voor de ander. Ook is dat wat voor mij vandaag goed is, morgen wellicht minder goed. Het juiste doen, op het juiste moment en met het juiste gevoel.

Nog iets meer over dat juiste gevoel. Ik keer even terug naar het voorbeeld van de bewoner die op het punt staat een medebewoner te lijf te gaan. Dat je onmiddellijk moet ingrijpen, zal iedereen wel beamen, maar hoe? Met welk gevoel? Als het om een ordinaire uitbarsting van woede gaat moet je misschien heel boos worden. Maar stel dat die medebewoner

Lees verder op pagina 4

Vervolg pagina 3:

een onmisbare competentie van zorgverleners

al geruime tijd bezig is met treiteren, dan is boosheid een misplaatste emotie. Dan is sympathie eerder een passend gevoel. Je zou bijvoorbeeld kunnen zeggen "Ik begrijp dat je dat getreiter helemaal zat bent, maar dat lossen we niet op door te gaan slaan." Bij het juiste doen op het juiste moment hoort ook de juiste emotie, want zonder dat zou je er flink naast kunnen zitten met je ingreep.

De juiste emotie maakt nog weer een ander aspect van praktische wijsheid zichtbaar, namelijk het belang van zelfkennis. Als geduld één van jouw kernkwaliteiten is, dan is lankmoedigheid je valkuil; je moet uitkijken dat je niet te afwachtend bent. Als je een doortastend type bent, dan moet je er voor zorgen dat je niet autoritair wordt. Een gelukt oordeel, zouden we in de geest van Aristoteles kunnen zeggen, is als een schot in de roos. Het is niet van alles een beetje – een beetje geduld, een beetje streng, maar het juiste gevoel op het juiste moment. Een gelukt oordeel is daarom zoiets als een kristal. Er zitten een heleboel kanten aan, maar die zijn op één of andere manier met elkaar in samenklank – en vanwege die harmonie schittert het kristal ook en daaraan kun je het dan ook herkennen.

IV.

In het handboek *Goede Zorg over de uitgangspunten en de methodiek van antroposofische zorgverlening*, waarvan ik het manuscript heb mogen inzien, wordt een term gebruikt die veel lijkt op wat Aristoteles met praktische wijsheid bedoelt, namelijk de term "tegenwoordigheid van geest." Dat vind ik een heel mooie term. Letterlijk genomen betekent die term zoveel als "bij je volle verstand" zijn. Dat ontleen ik aan hetzelfde woord in de Engelse taal waar men spreekt van presence of mind. Je volledig bewust zijn van de situatie. Zoiets. Maar geest is in de wereld van het antroposofische denken natuurlijk een veel omvattender begrip, want het is door de geest dat de mens deel heeft aan zijn oorsprong, de geestelijke wereld. Iets soortgelijks geldt voor het begrip geest in de wereld van de theologie, waar ik zelf thuis hoor. Daar wordt "Geest" meestal met een hoofdletter geschreven. Ondanks de verschillen tussen beide denkwerelden is er wel een overeenkomst en die bestaat in het besef dat er tussen mensen ook altijd meer gaande is dan wat je met het oog, of zelfs met je gevoel kunt waarnemen. De mens met een verstandelijke beperking tegenover mij is altijd meer dan ik van haar kan weten, ze is ook altijd meer dan ze van zichzelf kan weten. Dat geldt omgekeerd overigens voor mij ook. Ik ben ook veel meer dan ik van mijzelf kan weten. Daarom is het verschil tussen mensen die met of zonder het etiket van een verstandelijke beperking door het leven gaan in wezen niet zo vreselijk groot.

Deze bespiegeling brengt mij nu echter tot een wat tegendraadse conclusie als het gaat om de betekenis van tegenwoordigheid van geest. De antroposofische mensvisie, zo lees ik in het Handboek, "is erop gericht dat de mens op zijn ontwikkelingsweg in steeds hogere mate geestelijk 'wakker' kan worden.

(...)Wakker is wie zichzelf is en zichzelf blijft, wie bij zichzelf is en blijft, wie in zichzelf rust en gegrondvest is." Dat is wat wordt bedoeld met tegenwoordigheid van geest. Zelf zou ik het iets anders zeggen. Tegenwoordigheid van geest is niet alleen de blik in mij, naar binnen gericht, want de mens die tegenover mij staat is ook "geest". Hoe meer ik daarom als zorgverlener bij mijn volle verstand ben, des te meer ben ik ervan doordrongen dat mijn begrip van de mens tegenover mij en mijn inlevingsvermogen noodzakelijk beperkt is.

Tegenwoordigheid van geest vraagt dus ook dat ik mij heel goed van de grens tussen mij en de ander bewust ben, niet in de zin van een afstand, maar in de zin van mijn eigen beperkte inzicht. Juist in het werken met mensen met een verstandelijke beperking kan dit niet genoeg worden onderstreept. Waar zorgverleners hun eigen beperkingen niet onder ogen zien, is het resultaat altijd dat de cliënt beheerst in plaats van ondersteund wordt.

V.

"Competent op het juiste moment" vraagt van zorgverleners om de nodige praktische wijsheid, in de woorden van Aristoteles, maar wij zouden ook van oordeelsvermogen kunnen spreken. In dat oordeelsvermogen neemt het kunnen waarnemen van wat in deze situatie nu van jou wordt gevraagd een centrale plaats in. Dat vermogen vraagt om competente zorgverleners die zich daarin hebben geoefend. In het licht van deze bespiegeling kan niet onopgemerkt blijven dat in onze samenleving het denken over professionaliteit precies de andere kant lijkt op te gaan. Professionals zijn steeds meer aan banden gelegd door vergaande regulering en proceduralisering van hun beroepspraktijk. Vanuit de voorgaande analyse van wat oordeelsvermogen inhoudt, lijkt mij dat je uit deze ontwikkeling weinig anders kunt concluderen dan dat leidinggevend weinig vertrouwen hebben in de praktische wijsheid van hun medewerkers. Dat verklaart waarom ze zo aan banden worden gelegd. Wantrouwen is de kern van het beleid. Ik hoop dat antroposofische zorginstellingen zich niet in deze beleidscultuur laten meezuigen. Competente zorgverleners krijg je niet door ze zoveel te willen sturen en beheersen. Die krijg je alleen door ze zo te behandelen als je wil dat ze ook met bewoners omgaan. In dit opzicht neem ik in de Nederlandse zorgwereld een merkwaardig soort schizofrenie waar. Als het om bewoners en cliënten gaat, heeft iedereen de mond vol van het support model. Ondersteunen in plaats van beheersen, betekent dat. Gaat het echter om medewerkers, dan heeft men het vooral over "aansturen" en "afrekenen". Beheersen dus, in plaats van ondersteunen. Het is mij telkens weer een raadsel waarom men niet begrijpt dat de cultuur van de organisatie indirect ook de cultuur van de zorgverlening bepaalt. Ik hoop er mijn steentje aan te kunnen bijdragen dat antroposofische zorginstellingen dat wel begrijpen en daarom een andere weg inslaan. De vraag hoe dat dan wel moet is wat mij de komende jaren zal bezighouden.

Vervolg pagina 1:

Een gelukkig mens over eeuwige en baatzuchtige liefde

intenties om dat goed te doen, maar veel mensen zullen tussen wal en schip vallen. Alles moet in protocollen en procedures, we zijn een papieren samenleving geworden. Wantrouwen regeert, en als je dan het protocol hebt ingevuld zou het goed zijn. Nou vergeet het maar!

Hoe zou de samenleving zorg moeten inrichten?

Zorg moet geënt zijn op de situatie van die persoon en in plaats daarvan maken we de zorg dienstbaar aan administratieve regels en protocollen, waardoor mensen gedemotiveerd raken en verdwijnen. Goeie werkers in de zorg zijn onbaatzuchtig, hoewel het natuurlijk geen liefde is en ook niet eeuwig. Maar er zijn mensen die een deel van de taak van ouders op zich kunnen nemen, die hebben die potentie in zich. In de huidige regelgeving ontbreekt de basisvisie op wat een leven hoort te zijn. En dat is niet: werkt mijn protocol wel of niet. Daar gaat het helemaal niet om. Professor Hans Reinders, die nu voor jullie bijzonder hoogleraar Ethiek is, heeft wel eens gezegd: wat ouders van MCG-kinderen ontbreekt is perspectief. Je moet elke dag opnieuw perspectief opbouwen. Je kunt zonder perspectief niet leven. Perspectief wordt in deze tijd aangetast, ouders worden angstiger, onmachtiger. Je bent altijd afhankelijk van anderen met zo'n kind.

Het belangrijkste wat ik de samenleving vraag is: laat er iemand zijn die als een vader voor Hannah bezig mag zijn. Laat hem de agenda bepalen, zijn doel is onbaatzuchtig. Dat is een kwestie van respect. Uiteindelijk willen die mensen zuiver zorg bieden: zet dat voorop. Geef mensen burgerrechten net als ieder ander.

Mijn dochter heeft een aantal burgerrechten niet. Samenleving zorg dat iedere burger op gelijke wijze burgerrechten geniet. Maar de zorg voor mensen met een handicap is niet een heel diep issue in de politiek, trekt mensen niet aan. Ze scoren liever op andere terreinen.

Ben jij eigenlijk een gelukkig mens in zo'n situatie?

Ik ken een aantal mensen van mijn leeftijd die alles hebben wat het bestaan prettig maakt: geld, twee auto's, alles. Ze hebben echter één probleem: de zin van het leven. En daar heb ik geen last van, dat is een groot voordeel! Ja, ik ben een gelukkig mens.

OPLEIDINGSNIEUWS

Afsluiting Applicatieopleiding 18 november 14.45 – 16.00

Op 18 november a.s. vindt de afsluiting plaats van de applicatieopleiding voor therapeutisch begeleider, waarbij tevens een aantal mensen het SPW-4 diploma krijgen uitgereikt. Deze afsluiting vindt plaats van 14.45 – 16.00 uur in de Rafaëlzaal, locatie Stenia aan de Utrechtseweg 86 te Zeist. Geïnteresseerden zijn hiervoor van harte uitgenodigd.

De applicatieopleiding, op MBO niveau 4, leidt op tot therapeutisch begeleider in de antroposofische zorg, hulpverlening en/of behandelsituatie voor mensen met een verstandelijke handicap of psychiatrische problematiek. De opleiding kan vanuit alle instellingen in de antroposofisch geïnspireerde gehandicaptenzorg en (kinder & jeugd)psychiatrie gevolgd worden. Je kunt worden toegelaten als je een beroepsopleiding in Zorg of Welzijn hebt gevolgd op minimaal niveau 3 of een gelijkwaardig traject hebt gedaan. Daarom kan deze opleiding ook gelden als verkorte opleiding tot Sociaal Pedagogisch Werker op niveau 4. We noemen dit de 'doorstroomopleiding SPW-4'. Cursisten moeten minimaal 24 uur per week praktijkervaring opdoen in een als zodanig erkende instelling. Er wordt een landelijk en internationaal erkend diploma afgegeven.

Aansluitend aan deze afsluiting zal er om **16.15 uur een boekpresentatie** zijn over het net uitgekomen boek '**Goede Zorg**', eveneens in de Rafaëlzaal, (zie ook pag. 6 van deze *Verbinding*). Ook hiervoor zijn belangstellenden van harte uitgenodigd. Na afloop rond 17.30 uur zal er gezorgd worden voor een hapje en een drankje.

Voorspoedig herstel Jan Vervoort

Jan Vervoort en Christoph Alink, cursist VO
(foto Ageeth Koning)

Eind april kreeg Jan Vervoort (69), coördinator van de Voortgezette Opleiding en de Oriëntatiecursussen, onverwachts hartproblemen. Uiteindelijk moest hij op 6 september een openhartoperatie ondergaan. Dat was een bijzonder spannende periode voor Greet, zijn kinderen en allen die om hen heen stonden, zoals de medewerkers van het Heilpedagogisch Verbond. Gelukkig verliep de operatie voorspoedig en zeker

ook de herstelperiode thuis, toen Greet haar onnavolgbaar zorgtalent op Jan kon uitleven. Maar het opleidingswerk voor het Heilpedagogisch Verbond moesten Jan en Greet helaas neerleggen. Hiermee zijn de banden natuurlijk niet verbroken! Op 26 oktober konden de cursisten van de Voortgezette Opleiding weer even genieten van het gezelschap van Jan en Greet Vervoort, die hun belangstelling kwamen tonen tijdens de lunch. Het gaat goed met hen; Jan rijdt weer auto en deelde ons glunderend mee dat hij van de dokter weer twee glaasjes wijn per dag mag drinken!

Jan en Greet hebben zich hun leven lang met hart en ziel ingezet voor de heilpedagogische beweging. We hopen dat ze nog lang van hun actieve rust kunnen genieten.

Greet Vervoort en Christien Burger, cursiste VO (foto Ageeth Koning)

Samenwerking rond zorgregistratie

In het licht van de grote maatschappelijke ontwikkelingen zoals een verandering van financiering moeten zorginstellingen de zorgregistratiesystemen en processen opnieuw inrichten. Een groot aantal antroposofische instellingen hebben hiertoe de handen in één geslagen en werken samen aan het zogenaamde Shared Service Center Zorgregistratie.

Op 14 september vond de feestelijke startbijeenkomst plaats. Door het plaatsen van handtekeningen bezegelden de bestuurders en directeurs van de betrokken instellingen hun samenwerking. De aanleiding voor het project is de overgang van input (aanbod, zowel intra- als semimuraal) naar output (vraaggestuurde) financiering voor de AWBZ- gefinancierde instellingen. De huidige financiële verantwoording en daarvoor ingerichte administratieve processen en registratiesystemen dienen dan ook opnieuw ingericht te worden. In het project bundelen Bronlaak-Heimdal, Christophorus, Ilmarinen, Ita Wegman Stichting, het Maartenhuis, Michaelshoeve-Overkempe, Orion, en Zonnehuizen Veldheim-Stenia hun krachten. De samenwerking tussen de verschillende instellingen is gericht op het opzetten, onderhouden en beschikbaar stellen van een zorgregistratiesysteem onder gezamenlijk regie. Het systeem wordt zodanig ingericht dat het niet alleen voldoet aan de huidige wet- en regelgeving maar ook bijdraagt aan dienstverlening die op het individu is toegesneden. De inhoudelijke samenwerking in de zorg alsook het overgaan van de cliënt naar een andere instelling kan door het nieuwe systeem vereenvoudigd worden. De komende maanden zal verder gewerkt worden aan de implementatie van het Shared Service Center Zorgregistratie.

EN VERDER

Moeten ze leren of hun diploma halen?

Zeer moeilijk lerende jeugd naar Novalis College

Zeven zeer moeilijk lerende kinderen zijn gisteren hun eerste schooldag begonnen bij het Novalis College in Eindhoven. Autistische kinderen en kinderen met het syndroom van Down krijgen les op een "gewone" middelbare school. Een landelijk experiment. Minister Van der Hoeven van Onderwijs had er persoonlijk haar goedkeuring aan moeten geven. Want een groepje van zeven zeer moeilijk lerende kinderen onderbrengen bij een middelbare school, dat is in dit land nog niet eerder vertoond. Van de wet mag het namelijk niet. Niettemin werden Sophie, Sanne, Bart, Remco, Marc, Roman en Robin (tussen veertien en zestien jaar oud) gistermorgen hartelijk welkom geheten op hun eerste schooldag bij het Novalis College in Eindhoven. Het Novalis is de voortgezette onderwijstak van de vrije basisschool. Het gaat om een proef van drie jaar. Het initiatief komt van een groepje ouders uit Tilburg. Hun kinderen moesten, gezien hun leeftijd, het basisonderwijs verlaten. Sommige leerlingen hebben het syndroom van Down, anderen zijn autistisch. De vaders en moeders gingen op zoek naar een vervolgschool. Voortgezet speciaal onderwijs ligt dan voor de hand. De ouders zagen echter liever dat hun kinderen naar een gewone middelbare school zouden gaan. Want als je kind wel welkom kan zijn op een gewone basisschool, waarom dan niet op een gewone middelbare school? Rector Antoon van Hooft van het Novalis kreeg de 'intrigerende' vraag voorgelegd of de kinderen bij hem op school mochten komen. Het eerste antwoord zou 'nee' moeten zijn. De rector: „Volgens de Wet op het voortgezet onderwijs mogen we alleen kinderen aannemen die minstens een vmbo-diploma kunnen halen. Maar er bestaat ook zoiets als een Wet op de expertisecentra. Ouders van kinderen met leerlinggebonden gelden, het zogeheten 'rugzakje', kunnen daarmee hulp inkopen." De twee wetten spreken elkaar tegen. Wat de een verbiedt, wil de ander nou net stimuleren.

Iets leren

De ouders en het Novalis legden de zaak voor aan de minister. „Want wat is nou de bedoeling?“, zegt Van Hooft. „Dat de kinderen iets leren op school of dat ze hun diploma halen?“ De minister voelde wel voor het initiatief, maar de wet kon er – op korte termijn – niet voor aangepast worden. Dat zou veel te veel tijd in beslag nemen. Via de secretaris-generaal van het ministerie kwam een speciale beschikking tot stand. De kinderen mochten toch naar de Eindhovense school. Eindhovenaar Leon Osinski, de vader van Roman, is er gelukkig mee. Zijn zoon zat op een reguliere basisschool en ging daarna heel even naar het speciaal onderwijs. Hij kon daar niet wennen. Osinski hoorde van de Tilburgse actie en sloot zich aan, net als enkele andere ouders. „De begeleiding op het Novalis is goed. Roman is er al eens eerder een keer geweest. Hij vindt het heel spannend.“ De zeven kinderen blijven bij elkaar in een stamgroep. De vrijeschool besteedt veel tijd aan kunst- en creativiteitsonderwijs, iets waarbij de kinderen makkelijker bij andere leerlingen kunnen aanschuiven. Hun vaste leerkracht is Ernest Dröge. „Ze krijgen onderwijs dat sterk aangepast is. Weinig cognitieve leerstof, maar nog wel de schoolse vaardigheden, zoals lezen. Verder denken we dat het goed is voor de integratie als ze in deze omgeving zijn.“

Nieuwe vondst

Wethouder Mittendorff van Onderwijs was aanwezig bij de eerste schooldag. Ze noemde het experiment een mooie, nieuwe vondst. „Als er geen ouders waren geweest die het beste wilden voor hun kind, waren wij hier nu niet geweest“, sprak ze de aanwezigen toe. Ook had ze lof voor de minister. „Soms is het wel eens goed om oude wetten opzij te zetten. Dan kun je komen op een nieuwe manier van kijken.“ Hoe enthousiast de wethouder, de ouders en de minister ook zijn, binnen de school stond niet iedereen te juichen, geeft de rector eerlijk toe. „We moesten samen even de heuvel over. Voor onze docenten was dit niet vanzelfsprekend. Maar nu zegt er niemand meer nee.“

Bron: Eindhovens Dagblad d.d. 4 oktober 2005

Vervolg pagina 2:

De toekomst van onze kinderen

Zij (wij) vertrouwen het pas als de hele zorg voor onze kinderen doortrokken is met ... echte ... zorgvuldige ... waarachtige ... bejegening.

Ouders zien en ervaren de worsteling van de instelling waar ons kind is, om in deze tijd van beknotting en controle inhoudelijk het hoofd boven water te houden. We zijn bezorgd over de toekomst van onze kind(eren) in de heilpedagogie en sociaaltherapie. Techniek verdringt de aanwezigheid van de zorgverlener in de nachtsituatie. Eindeloos vergaderende en in mappen schrijvende medewerkers. Het management ('aansturen') waar meer en meer het zwaartepunt komt te liggen en het gebrek aan inhoudelijk dragende medewerkers die enthousiasmerend en veiligheid biedend kunnen werken. Ik doe maar even een greep uit wat ik van ouders hoor en zelf als ouder tegenkom. Juist in deze tijd is werken vanuit inhoudelijk verdiept inzicht van groot belang! Maar: er zijn gelukkig lichtpuntjes. Onze zorgen worden gezien en gedeeld door de medewerkers en de leiding van de instelling. Het bewustzijn bij hen is er en we kunnen het er over hebben en gezamenlijk naar oplossingen zoeken. Openheid en heldere communicatie zijn hierbij essentieel!

Wat is van wezenlijk belang?

Ik mocht en kon dit jaar aanwezig zijn bij de heilpedagogische conferentie en heb daar behalve een schat aan inhoudelijke voeding ook hoopvolle berichten gehoord. Zo sprak de ethicus professor Hans Reinders, die de Bernard Lievegoed leerstoel bekleedt, over wat hij waarneemt op dit moment in de 'elkaar aansturende' zorg. Alleen al de erkenning van een van de kernpunten van

- **Leiding geven aan kwaliteit**, 17 en 24 november in het midden van het land. Kosten van deze tweedaagse training € 840,-. Informatie Walvis ConsultingGroep, telefoon (030) 221 07 07, www.walviscg.nl

- **Praktisch Pedagogische Gezinsbegeleiding**, 18 november, Heidelberglaan 7 te Utrecht. Informatie: Hogeschool van Utrecht, telefoon (030) 252 98 08

- **Studiemiddag Verwaarlozing**, 18 november in de Reehorst te Ede. Kosten € 65,-. Informatie Vereniging voor Ortho-Agogische Activiteiten O en A, telefoon (072) 562 94 10 of www.o-a.nl

- **Grensoverschrijdend ondernemen in de ouderenzorg**, 22 november in Holiday Inn te Leiden. Organisatie en informatie Elsevier Congressen, www.elseviercongressen.nl

- **Chronische zorg: hoezo cliëntenperspectief en kwaliteit?**, 24 november in de Universiteit Tilburg, organisatie Tranzo, informatie telefoon (013) 466 29 69

- **Leefstijlgerichte zorg in de care**, 24 november in Meeting Plaza te Maarssen. Organisatie en informatie Elsevier Congressen, www.elseviercongressen.nl

- **Discussiebijeenkomst: Verstandelijk gehandicaptenzorg**, 24 november, Universiteit van Tilburg. Organisatie Tranzo. Informatie telefoon (013) 466 29 69

- **VraagRaakdag**, 26 november in het midden van het land. Organisatie en informatie VraagRaak, steunpunt medezeggenschap in de zorg voor mensen met een verstandelijke beperking, www.vraagraak.nl

- **Bemiddelingsvaardigheden in werksituaties**, 28, 29 november en 15 december in het midden van het land. Kosten € 995,-. Informatie Walvis ConsultingGroep, telefoon (030) 221 07 07 of www.walviscg.nl

- **De kunst van het verstaan**, 29 november in de Meervaart te Amsterdam. Landelijk, interactief congres over seksuele voorlichting aan mensen met een matige of lichte verstandelijke beperking. Kosten € 198,-. Informatie en aanmelding bij "Bosch & Suykerbuyk trainingscentrum", www.bosch-suykerbuyk.nl, telefoon (0546) 57 61 37 of telefoon (026) 370 20 70

- **Congres Waar wetenschap en praktijk elkaar ontmoeten**, 2 december, Katholieke Universiteit te Leuven. Organisatie LEVV. Informatie telefoon (030) 291 90 00

- **Gevolgen van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning voor (thuis)zorginstellingen**, 7 december in Hotel Figi te Zeist. Organisatie Deloitte, informatie (040) 234 55 00

- **NGBZ Opensessiedag**, 9 december in de Nieuwe Buitensociëteit te Zwolle. Studiedag met een markt karakter waarop een groot aantal workshops wordt gepresenteerd. Ook zijn er posterpresentaties en stands. Informatie NGBZ, telefoon (030) 230 65 90, www.ngbz.nl

mijn zorg als ouder, door iemand die direct invloed kan hebben op de hoogste regelgevers, deed mijn hart opspringen. (zie pag. 3 red.)

De antroposofisch geïnspireerde zorg wordt werkelijk gewild door kinderen en ouders.

Communicatie is voor mijn gevoel het sleutelwoord. De antroposofische zorg moet en wil integreren en dus voldoen aan de eisen die vanuit de regelgeving gesteld worden. We zullen vooral naar binnen toe helder moeten krijgen hoe de regelgeving voorwaardenscheppend kan zijn zonder de inhoudelijke kwaliteit geweld aan te doen. Integreren is afwegen: wat is van wezenlijk belang? Wat mij daarin als uitgangspunt essentieel lijkt is, dat altijd het belang van het kind, de deelnemer, de cliënt centraal in het bewustzijn blijft. Want dáár gaat het om!

Omgaan met hersenletsel Hulp bij een veranderend leven

Door Jenny Palm, Assen: Van Gorcum, 2005, 180 pagina's, € 23,50, ISBN 9023240987

Deze kidsgids laat zien dat er veel te doen is voor kinderen tot 14 jaar met een handicap. In 15 hoofdstukken wordt informatie gegeven over toegankelijke plekken in de natuur of bij de dieren, bijzondere cursussen, musea en podia met speciale voorzieningen voor kinderen met een handicap. Achter in de gids staan nuttige adressen die de weg wijzen in zaken als vervoer, toegankelijkheid, financiële kwesties, onderwijs en media.

Een boom met wrange vruchten

Door W.A. Schipper, proefschrift Radboud Universiteit Nijmegen, 14 april 2005, 223 pagina's, ISBN 9070336596

Zelfverwondend gedrag bij mensen met een verstandelijke handicap komt gewoonlijk in wisselende mate voor. Dit boek beschrijft een onderzoek waaruit is gebleken dat dit gedrag in veel gevallen samenhangt met situaties waarin het plaatsvindt. Het onderzoek heeft geresulteerd in een Observatie Protocol Zelfverwondend gedrag (OPZ) waarmee verzorgers voor hun cliënten kunnen nagaan of er wellicht een dergelijke samenhang bestaat, wat een aanpak op maat van dit probleemgedrag mogelijk maakt.

Kleine stapjes, grote sprong

Videoproductie over "early intervention" van de Erasmus Universiteit Rotterdam i.s.m. WBM Productions BV Abcoude, in opdracht van de Stichting Downsyndroom (SDS), Meppel (2005)

Met deze film, toegespitst op een aantal "best practices" binnen de Nederlandse praktijk, wil de SDS een breed publiek van ouders, professionele begeleiders, zorgaanbieders en beleidsmakers een beter inzicht verschaffen in deze vorm van ondersteuning. "Early intervention" is een systematische methodiek om de ontwikkeling van kinderen met een belemmering via kleine stapjes te stimuleren om uiteindelijk zo zelfstandig mogelijk te kunnen functioneren binnen de samenleving. In de film wordt getoond wat de methodiek inhoudt, hoe ouders dit inbouwen in het dagelijkse leven en hoe professionals hierbij de gezinnen kunnen ondersteunen. Verdere informatie op www.downsyndroom.nl

Goede Zorg - ethische en methodische aspecten Een antroposofische benadering van kinder- en jeugdpsychiatrie en zorg aan mensen met ontwikkelingsproblemen

Presentatie 18 november 16.15 – 17.30

In het boek 'Goede Zorg' wordt de leidende vraag behandeld: wat zijn de ethische uitgangspunten en kenmerken van de antroposofische zorgmethodiek, die noodzakelijk en verantwoordelijk zijn voor het leveren van verantwoorde 'goede zorg'?

Aan het boek is door de werkgroep Onderzoek van het Heilpedagogisch Verbond samen met enkele andere auteurs 2 1/2 jaar gewerkt. Het sluit aan bij een maatschappelijke ontwikkeling van de afgelopen decennia, waarin het bevorderen van de kwaliteit van de gezondheidszorg een hoge vlucht heeft genomen.

Het boek wordt gepresenteerd op vrijdag 18 november 2005 van 16.15 – 17.30 in de Rafaëlzaal van Stenia, Utrechtseweg 86 in Zeist. Na afloop is er wat te eten en te drinken. Opgave bij het Heilpedagogisch Verbond (zie colofon)

Downsyndroom. Heb ik dat?

Redactie: Illya Soffer, Liesbeth van der Heijden, Victor Cijs en Sheila van Rossum. Uitgave Artsen Voor Kinderen. ISBN 90-808521-1-2. 57 blz. Prijs € 22,50 (boekhandel) of € 25,00 (incl. verzendkosten)

'Downsyndroom. Heb ik dat?' is werkelijk een schitterend uitgevoerd boek voor ouders, familie en vrienden die de weg willen vinden in de nieuwe situatie waarin ze zijn geraakt. Aan de hand van korte, indringende teksten, prachtig fotomateriaal, met praktische tips en suggesties, adressen en andere handige informatie wordt geprobeerd een beeld te schetsen van hoe het leven met een kindje met Downsyndroom er uit kan zien. Het boek is geschreven door ouders, voor ouders. Iedereen zal zo zijn eigen favoriete stukjes hebben en bij andere teksten de wenkbrouwen fronsen. De redactie is er echter in geslaagd er een gebalanceerd geheel van te maken.

Stichting Thedingsweert is opgericht in 1991 als zorgvoorziening voor mensen met ontwikkelingsproblemen. Zij beheert even buiten Tiel, langs de oever van de Linge, een zorgboerderij, -bakkerij met natuurvoedingswinkel. Medio voorjaar 2006 starten we met ons nieuwe eethuisproject Buitensporig te Tiel. Meer dan 40 mensen met een verstandelijke, en/of lichamelijke beperking, psychiatrische achtergrond, of een psychisch of sociaal-maatschappelijk probleem werken er dagelijks als medewerkers op onze werkgebieden. De woonvoorziening wordt uitgebreid van 5 naar 12 mensen.

Wij zijn op zoek naar: een **Zorgcoördinator** voor 32 uur per week

Als zorgcoördinator coördineer je alle interne zorgprocessen en begeleiding t.b.v. de zorgvragers. Je draagt bij aan de ontwikkeling van zorgbeleid en weet dit beleid ook uit te dragen richting de medewerkers. Extern onderhoud je relevante netwerken, participeert in overleggen en besprekingen.

Onze wensen

- een opleiding in de zorg op HBO niveau; minimaal 5 jaar relevante werkervaring in de zorg;
- ervaring met het werken in de antroposofie;
- kennis en vaardigheden op het gebied van leidinggeven en coachen;
- kennis van relevante wet- en regelgeving
- kennis van de biologisch-dynamische landbouw is een pré.

Wij bieden

- een interessante werkplek op een bijzondere locatie
- salariering en overige arbeidsvoorwaarden volgens CAO Gehandicaptenzorg

Uw sollicitatie

Graag schriftelijk, onder vermelding van sollicitatie zorgcoördinator naar: Stichting Thedingsweert t.a.v. C.P.J. van Stiphout, coördinator P&O, Postbus 479, 4000 AL Tiel

Voor meer informatie:

telefoon (0344) 61 82 70.
De procedure start in november.

COLOFON

10^e jaargang, nummer 93
november 2005

De Verbinding is het informatiebulletin van het Heilpedagogisch Verbond en verschijnt 11x per jaar. Het wordt gemaakt voor medewerkers, ouders en belangstellenden die betrokken zijn bij de heilpedagogie en sociaaltherapie. Verspreiding vindt plaats via de secretariaten en de huizen van de lidinstellingen van het HPV en het HPV secretariaat. Verzending naar huisadres is mogelijk. De samenstellers behouden zich het recht voor ingezonden mededelingen te redigeren.

Inleveren kopij voor volgende Verbinding vóór 17 november 2005
Verschijningsdatum volgende Verbinding 2 december 2005

Samenstelling: Bernard Heldt, Ageeth Koning
Eindredactie: Ageeth Koning, e-mail: verbinding@heilpedagogie.nl
Hoofredacteur: Bernard Heldt
Productie: Buro Laga, Arnhem
Cartoon: Janet Steenhuis, Arnhem

Redactieadres:
Secretariaat Heilpedagogisch Verbond
Postbus 560
3700 AN Zeist
Tel: (030) 694 55 40
Fax: (030) 694 55 90
E-mail: hpv@heilpedagogie.nl
Website: www.heilpedagogie.nl